

Alkuhuomautuksia

Artikkelia "Rakenne, merkki ja leikki ihmistieteiden diskurssissa" voi pitää hyvänä johdatuksena Jac-ques Derridan ajatteluun, sillä hän esittää siinä erittäin tiiviissä muodossa eräitä ajattelunsa pää-kohtia. Monet artikkelissa tarkastelluista teemoista ja motiiveista ovat säilyneet Derridan kirjoitusten keskiössä aina 90-luvulle asti. Artikkelista voi saada käsityksen paitsi siitä tavasta, jolla Derrida ymmärtää metafysiikan myös dekonstrukttiivisen strategian luonteesta ja derridalaisen metafysiikkakritiikin omista lähtökohdista, erityisesti metafysiikkakritiikin kytkeytymisestä lingvistiikan kritiikkiin sekä merkkiä koskevaan ajatteluun. Derrida käyttää tässäkin artikkelissa käsitteitä, jotka ovat keskeisiä hänen metafysiikkakritiikissään, mutta joita on sovellettu myös erityistieteellisiin kysymyksenasetteluihin.

Artikkeli on tärkeä myös oman vaikutushistoriansa takia. 21. lokakuuta 1966 Derrida luki vastaavan tekstin esitelmänä John Hopkins Universityssä (Baltimore) järjestetyssä kansainvälisessä kollokviossa, jonka teemoja olivat ihmistieteet ja kritiikin kielet. Kollokvioon osallistui filosofeja ja tutkijoita yhdeksästä maasta, mutta sekä esitelmät että keskustelu keskittyivät ranskalaisten intellektuellien ympärille. Derridan ohella kollokviossa esitelmöivät mm. Jacques Lacan, René Girard, Tzvetan Todorov ja Roland Barthes. Kollokvion tarkoitus oli esitellä strukturalismia amerikkalaiselle tiedeyhteisölle, mutta joidenkin esitelmöitsijöiden suhtautuminen strukturalismiin oli muuttunut jo varsin kriittiseksi ja he pitivät strukturalismia jo ylitettynä vaiheena. Derridan esitelmä olikin antamassa virikkeitä amerikkalaiselle kirjallisuustieteelle ja *Yalen koulukunnan* muodostumiselle: paikalla oli mm. Paul de Man, joka osallistui aktiivisesti keskusteluun. Kollokviossa pidetyt esitelmät ja niiden pohjalta käydyt keskustelut on julkaistu teoksessa *The Structuralist Controversy. The Languages of Criticism and the Sciences of Man* (toim. R. Macksey ja E. Donato, John Hopkins Press, Baltimore/London 1970).

Derridan tekstin kääntämisen poikkeuksellinen vaikeus johtuu useista seikoista, etenkin tekstin viittaussuhteiden moninaisuudesta sekä ilmaisutavan ja yksittäisten sanojen tarkoin harkitusta kaksi- tai monimerkityksisyydestä — tämä ei tarkoita, että niiden merkitys olisi epämääräinen. Suomen ja ranskan kielen välisten huomattavan suurten semanttisten, morfologisten ja etymologisten erojen takia tämän monimerkityksisyyden kääntäminen suomen kielelle on erityisen vaikeaa, sillä Derridan kirjoitustapa venyttää ja koettelee tavanomaisen kielenkäytön rajoja. Monikerroksisuudessaan ja hienosyisytydessään hänen tekstinsä on viittaussuhteiltaan hyvin rikasta, sillä hänen käyttämänsä käsitteet viittaavat usein metafysiikan perinteeseen tai jonkin (ehkä jopa useamman) metafysiikan destruktoijan teksteihin. Derridan teksti ei kuitenkaan ole vaikeaa kääntää vain semanttisista syistä, vaan myös tyylinsä takia. Esittämättä argumentaatiotaan yksityiskohtaisesti Derrida tekee hienosyisiä viittauksia, viljelee paikoitellen ironiaa ja käyttää vaikeasti käännettäviä kielikuvia. Tämäkin artikkeli esittelee Derridan tyylin mestarina, joka ilmaisee toisinaan suuria kokonaisuuksia lakonisesti, mutta sa-

malla hienosyisesti; toisinaan hän tarkastelee yksittäisen ajattelijan (tässä tapauksessa Lévi-Straussin) tekstissä esiintyviä merkitysulottuvuuksia, jotka kytkeytyvät koko länsimaisen metafysiikan keskeisiin ongelmiin ja joko tukeutuvat metafysiisiin ajatusrakennelmiin tai kyseenalaistavat niitä. Näin yksittäisen ajattelijan tekstien tarkastelu kasvaa kauaskantoiseksi analyysiksi laajemmista kokonaisuuksista.

Vaikka artikkeli ja siinä esitetty strukturalismin kritiikki eivät enää olekaan samalla tavoin päivänpolttavia teemoja kuin kolmekymmentä vuotta sitten, artikkeli ei kuitenkaan ole täysin menettänyt ajankohtaisuuttaan. Se tarjoaa yhä lähtökohdita etnosentrisyyden kritiikille ja ihmistieteiden aseman ja ominaislaadun uudelleenarvioimiselle. Se auttaa myös ymmärtämään joitakin nykyisen filosofisen ja tieteellisen keskustelun lähtökohdita: keskustan katoamisen teemaa, kielitieteen merkitystä muille tieteille, kysymystä tieteellisen diskurssin luonteesta jne. Myös artikkelissa esitetty käsitys merkitsemisen loputtomuudesta ja merkityksen alituisesta muuttumisesta on tulkinnan filosofiaa koskevien teosten moninkertistumisen myötä yhä ajankohtainen.

Olen pyrkinyt kääntämään Derridan tekstiä mahdollisimman hyvin suomen kielelle etsimällä suomen kielen syntaksille ominaisia ilmaisutapoja ja välttämällä vierasperäisiä väännöksiä ('supplementti', 'differenssi', 'differanssi' jne.). Vaikka tällaiset väännökset ovatkin etymologisesti lähempänä alkuperäistekstiä kuin aidosti suomenkieliset käännökset, ne uhkaavat usein jäädä merkitykseltään varsin epäselviksi. Vierasperäisiin sanoihin (esim. 'reduktio', 'destruktio') on kuitenkin toisinaan ollut pakko turvautua, jotta käännöksestä kävisi ilmi, että Derrida on lainannut tietyn sanan tai käsitteen filosofian perinteestä.

Derridan kirjoituksista on tähän mennessä suomennettu *La Différance* (suom. H. Sivenius, *Synteesi* 3/85), *Kirje japanilaiselle ystävälle* (suom. M. Pasanen, *Synteesi* 3/85), *Positiioita* (suom. O. Pasanen, Gaudeamus, Helsinki 1988), *Totuus maalaustaiteessa* (suom. H. Sivenius) ja *Kuninkaan aika* (suom. S. Lindberg, *Nuori voima* 4/95). Oman käänökseni aikaisempaa versiota koskevista huomautuksista kiitän Päivi Kososta. Alkuperäisteksti *La Structure, le signe et le jeu dans le discours des sciences humaines* löytyy Derridan teoksesta *L'écriture et la différence* (Éditions du Seuil, Paris 1967), s. 409-428.

Suomessa filosofit ovat käsitelleet nyt käännettä tekstiä aikaisemminkin. Artikkelissaan "Villi vai ideaali diskurssi?" (*Tiede & Edistys*, 10 vk., 1/85, s. 54-56) Martin Kusch tarkastelee tosin ensisijaisesti Foucault'n diskurssianalyysiiä ja Habermasin diskurssietiikkaa, mutta katsoo parhaaksi viitata myös Derridaan ja nimenomaan tähän artikkeliin. Hänen perustelunsa: "Jos tässä kuitenkin annan puheenvuoron Derridalle, niin teen sen siksi, koska haluan kunnioittaa miestä, jonka ajatukset ovat herättäneet minut — ja todennäköisesti eivät vain minua — 'aus dogmatischem Schlummer' / dogmaattisesta unesta; Kant Prolegomena. Hamburg, Meiner, 1976, s. 6/" Toivottavasti Derridan toiminta nukkumatin antipodina jatkuu tämän suomennoksen myötä.